

JURIDISKA FAKULTETEN
vid Lunds universitet

Erica Stålbom

Rätten till vatten

En kosmopolitisk analys

LAGF03 Rättsvetenskaplig uppsats

Uppsats på juristprogrammet
15 högskolepoäng

Handledare: David Reidhav

Termin: HT 2015

Innehåll

SUMMARY	1
SAMMANFATTNING	2
FÖRORD	3
FÖRKORTNINGAR	4
1 INLEDNING	5
1.1 Bakgrund	5
1.2 Frågeställningar, syfte och avgränsningar	6
1.3 Metod och teori	7
1.4 Forskningsläge och material	8
1.5 Disposition	10
2 RÄTTEN TILL VATTEN	12
2.1 Legal status	12
2.1.1 Inledning	12
2.1.2 Internationella överenskommelser	13
2.1.3 Internationell sedvanerätt	15
2.1.4 Allmänna rättsgrundsatser	16
2.2 Normativt innehåll	17
2.2.1 Individens legala rättigheter	17
2.2.1.1 Inledning	17
2.2.1.2 Rättigheter	17
2.2.2 Staters legala skyldigheter	19
2.2.2.1 Inledning	19
2.2.2.2 Progressiv implementering och ickediskriminering i ICESCR	19
2.2.2.3 Nationella skyldigheter	20
2.2.2.4 Extraterritoriella skyldigheter	21
3 KOSMOPOLITISM	23
3.1 Inledning	23
3.2 Två centrala aspekter av kosmopolitism	24
3.2.1 Individens som moralens yttersta enhet	24
3.2.2 Universell implementering av kosmopolitismens moraliska ståndpunkt	25
4 ANALYS	28
KÄLL- OCH LITTERATURFÖRTECKNING	32

Summary

The right to water is dependent on a natural resource, which crosses state borders. This essay analyzes the legal status, and normative content of the right to water from a cosmopolitan point-of-view. A legal dogmatic methodology will be used to describe the right to water. International agreements, as well as legal literature on the subject will be used in order to determine the legal position.

The legal status of the right to water is determined by looking at the sources of international public law. The right to water has a binding legal status as a part of international conventions. The most far-reaching regulation of the right to water is as an implicit part of the right to adequate standard of living in ICESCR. The legal position is not clear, regarding the legal status of the right to water as a part of international customary law. The limited legal research on right to water as part of general principles of law shows that the right to water is not a part of this source of law.

The normative content of the right to water is defined by describing the right and duties included in the right. The rights of the individual are relatively far-reaching, including more than water for mere survival. The rights includes, for instance, access to water of a certain quality and quantity.

State duties arising from ICESCR include a requirement of progressive implementation. The progressive implementation is started from the core duties of the right to water. ICESCR also requires a non-discriminatory realization. Furthermore, states have the general duties to respect, protect, and fulfill the right to water nationally. There are extra-territorial duties to respect and protect the right to water. The extra-territorial duties to fulfill the right to water are only applicable under specific conditions.

In order to critically scrutinize the right to water, two fundamental ideas from cosmopolitanism are used. The first being the individual as the ultimate unit of moral concern, grounded in the reason and humanity of humans. This idea gets its cosmopolitan dimension when questioning special ties of loyalty, based on state borders. Cosmopolitanism thus includes a global perspective on the implementation of rights.

According to cosmopolitan theory, the present legal construction of the right to water is largely unsatisfying. The legal status of the right to water is based on state action, and not the need of individuals. The normative content of the right to water is strongly linked to state sovereignty, resources, and borders. Desirable cosmopolitan changes of the right to water include basing the legal status on morality, and further expanding duties across state-borders.

Sammanfattning

Rätten till vatten är beroende av en naturresurs som flyter över statsgränser. Denna uppsats analyserar rätten till vattens legala status, samt normativa innehåll ur ett kosmopolitiskt perspektiv. För att beskriva rätten till vatten kommer en rättsdogmatisk metod att användas. Såväl internationella överenskommelser, som doktrin på området undersöks för att fastställa rättsläget.

Rätten till vattens legala status fastställs genom att undersöka de folkrättsliga rättskällorna. Rätten till vatten har en bindande legal status i internationella överenskommelser. Den mest långtgående regleringen får rätten till vatten som en implicit del av rätten till adekvat levnadsstandard i ICSECR. Rättsläget är oklart avseende rätten till vattens legala status som internationell sedvänja. Den ytterst begränsade forskning som finns kring rätten till vatten som en del av allmänna rättsgrundsatser påvisar att rätten till vatten inte är bindande enligt denna källa.

Rätten till vattens normativa innehåll definieras genom att beskriva de rättigheter och skyldigheter som innefattas. Individens rättigheter är relativt långtgående och omfattar mer än enbart vatten för överlevnad. Rättigheterna innefattar exempelvis tillgång till vatten av viss kvalitet och kvantitet.

Staters skyldigheter enligt ICESCR innefattar ett krav på progressiv implementering. Den progressiva implementeringen har utgångspunkt i rätten till vattens kärnskyldigheter. Enligt ICESCR finns även ett krav på ickediskriminering. Vidare finns generella skyldigheter att respektera, skydda och uppfylla rätten till vatten på ett nationellt plan. Extraterritoriellt finns skyldigheter att respektera och skydda rätten till vatten. En skyldighet att extraterritoriellt uppfylla rätten i fråga gäller endast under specifika omständigheter.

För att kritiskt granska rätten till vatten används två grundläggande idéer från kosmopolitismen. Den första är individen som moralens yttersta enhet, vilken grundar sig i människans förnuft och mänsklighet. Denna idé får sin kosmopolitiska dimension genom ett ifrågasättande av speciella lojalitetsband som grundar sig på statsgränser. Kosmopolitismen innefattar således ett globalt perspektiv på implementeringen av rättigheter.

Enligt kosmopolitisk teori är rätten till vattens nuvarande reglering i stort otillfredsställande. Rätten till vattens legala status uppkommer genom staters handlingar, och inte enligt individens behov. Rätten till vattens normativa innehåll knyter starkt an till staters suveränitet, resurser, och gränser. Önskvärda förändringar av rätten till vatten hade i enlighet med kosmopolitisk teori innefattat en legal ställning baserad på moral, samt betydligt mer gränsöverskridande skyldigheter.

Förord

*"We are like travellers navigating a new terrain with the help of old maps; while the terrain has radically changed, our maps have not. Thus, we stumble upon streams we did not know existed, and we have to climb hills we had never dreamt of."*¹

¹ Benhabib 2013, s. 474.

Förkortningar

CEDAW	Convention on the Elimination of all Forms of Discrimination Against Women
CESCR	United Nations Committee on Economic, Social and Cultural Rights
ICCPR	International Covenant on Civil and Political Rights
ICESCR	International Covenant on Economic, Social and Cultural Rights
UDHR	Universal Declaration of Human Rights
UN	United Nations
UNICEF	United Nations Children's Fund
WHO	World Health Organization

1 Inledning

1.1 Bakgrund

Vatten är inte endast grundläggande för mänsklig överlevnad utan även fundamentalt för att realisera ett flertal mänskliga rättigheter, såsom rätten till föda, hälsa, arbete och delaktighet i ett kulturellt sammanhang.² Trots detta var rätten till vattens legala status länge omdebatterad. Först på senare år har rättigheten blivit en allmänt accepterad del av mänskliga rättighetssystemet (se vidare 2.1.2).³

År 2014 saknade 700 miljoner människor tillgång till en behandlad vattenkälla, enligt en studie gjord av WHO och UNICEF.⁴ Studien visar vidare på existerande diskriminering avseende tillgången till rent vatten.⁵

Rätten till vatten skiljer sig från många andra mänskliga rättigheter då dess realisering är starkt beroende av en naturresurs. Denna naturresurs är dessutom internationell till sin natur; vatten respekterar inte statsgränser. Olika tillgång till vatten påverkar staters möjlighet att realisera rätten till vatten i det egna territoriet. Vidare kan andra aktörer genom exempelvis överanvändning av gränsöverskridande vatten samt miljöförstöring påverka den inhemska statens möjlighet att realisera rätten till vatten.⁶

Transnationella aktiviteter har en stark påverkan på ekonomiska, kulturella och sociala rättigheters realisering, i vilka rätten till vatten innefattas.⁷ Globalisering innefattar en ökning av aktiviteter över politiska gränser, ökad handel, samt ökad betydelse av global interaktion. Vidare påverkar

² CESCR 2003, para 1 och para 6.

³ Winkler 2012, s. 37. Se även CESCR 2003, para 1.

⁴ WHO och UNICEF 2014, s. 6.

⁵ WHO och UNICEF 2014, s. 24.

⁶ Bulto 2011, s. 493ff.

⁷ Skogly och Gibney 2002, s. 783f; Salomon m fl 2007, s. 3f.

globaliseringen de traditionella rollerna, samt förmågan (eng. capacity) hos stater.⁸

I doktrin har tre huvudsakliga problem identifierats avseende realiseringen av rätten till vatten: (1) relativ brist, (2) staters oförmåga, samt (3) beroende av extraterritoriella aktörer.⁹

Kosmopolitismen är en mångfacetterad teori med såväl etiska som politiska dimensioner. Kosmopolitismen en effektiv kritisk analysmetod för mänskliga rättigheter i allmänhet och rätten till vatten i synnerhet eftersom den grundar sin etiska ståndpunkt i individen, samt vidgar vyerna på internationellt handlande.¹⁰

1.2 Frågeställningar, syfte och avgränsningar

Denna uppsats kommer att besvara två frågeställningar.

1) Vilken är den legala statusen av, samt vad utgör det normativa innehållet i, rätten till vatten?

Den första frågeställningen är deskriptiv. Genom att belysa rätten till vattens teoretiska kärna eftersträvas en djupare förståelse för rättigheten. Frågan undersöker rättsläget av rätten till vatten, genom att beskriva rättens legala status, samt dess normativa innehåll. Det normativa innehåll som kommer att beskrivas är de rättigheter och skyldigheter som innefattas i rätten till vatten.

Uppsatsen behandlar alltså den teoretiska kärnan i rätten till vatten. Rättens implementering, samt judiciella genomdrivande ligger utanför ramen för

⁸ Held 2010, s. 34.

⁹ Bulto 2011, s. 493ff.

¹⁰ Salomon 2008, s. 9.

denna uppsats. Rätten till vatten kommer att studeras ur ett internationellt perspektiv. Tyngdpunkten kommer att ligga i hur den kommer till uttryck i *International Covenant on, Economic, Social and Cultural Rights* (ICESCR).¹¹ Lokala samt regionala regleringar kommer endast att nämnas i deras relation till skapandet av internationell sedvanerätt.

2) Är rätten till vattens legala status och normativa innehåll tillfredsställande utifrån kosmopolitisk teori?

Den andra frågeställningen syftar till att analysera rätten till vatten genom att använda teoretiska verktyg från kosmopolitismen. På detta sätt eftersträvas en djupare förståelse för rättigheten. Tillämpningen av kosmopolitisk teori kommer även att belysa eventuella problematiska aspekter av rätten till vatten, såsom rätten är reglerad idag.

Kosmopolitismen är en mångfacetterad teori. Utrymmet för denna uppsats tillåter inte att på djupet diskutera kosmopolitismens alla idéer. Två huvuddrag ur kosmopolitisk teori kommer att beskrivas: individen som moralens yttersta enhet, samt den universella genomdrivningen av denna moraliska ståndpunkt.

Det övergripande syftet med uppsatsen är att kritiskt granska den teoretiska kärnan av rätten till vatten ur ett kosmopolitiskt perspektiv. På detta sätt breddas perspektivet på regleringen, samt möjliga förändringar av rätten till vatten belyses.

1.3 Metod och teori

För att fastställa gällande rätt avseende rätten till vatten används en rättsdogmatisk metod. Den rättsdogmatiska metoden är deskriptivnormativ då den undersöker givna rättskällor, vilka binds av övergripande principer.¹²

¹¹ New York den 16 december 1966.

¹² Kleineman 2013, s. 21; Peczenik 2005, s. 249f.

Folkrättens källor, (1) internationella överenskommelser, (2) internationell sedvanerätt, samt (3) allmänna rättsgrundsatser,¹³ kommer alla att studeras. På grund av begränsat utrymme i denna uppsats kommer fokus att ligga på rätten till vatten såsom den uttrycks i internationella överenskommelser, framförallt i ICESCR. I enlighet med den rättsdogmatiska metoden kommer även doktrin att studeras för att djupare beskriva rätten till vatten.¹⁴

För att djupare analysera och kritisera rätten till vatten kommer kosmopolitisk teori att användas som ett kritiskt perspektiv. Det finns givetvis flera politiska och filosofiska teorier som skulle kunna användas för att analysera rätten till vatten. I denna uppsats har kosmopolitismen valts då den belyser individens status i förhållande till det globala. På detta sätt korresponderar den med den teoretiska kärnan av rätten till vatten.

Kosmopolitismen är en mycket omfattande och multifacetterad teori. Att ingående beskriva teorin ligger utanför omfånget för denna uppsats. Två huvuddrag i den kosmopolitiska teorin kommer att beskrivas: (1) individen som moralens yttersta enhet, samt (2) universell implementering av denna moraliska ståndpunkt. De två huvuddragen tillämpas i analysen på rätten till vatten.

1.4 Forskningsläge och material

För att beskriva rätten till vattens legala status samt normativa innehåll kommer bland annat internationella överenskommelser att användas. Fokus kommer att ligga på ICESCR, samt kommentarer till denna som utfärdats av *UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR)*. CESCR:s uttalanden är inte legalt bindande. Kommitteen är dock den högsta auktoritativa källan för tolkning av konventionen, och dess uttalande har stor legal tyngd.¹⁵

¹³ Thirlway 2014, s. 92.

¹⁴ Kleinman, 2013, s. 21.

¹⁵ Winkler, 2012, s. 40f.

Vidare kommer doktrin att användas för att belysa rätten till vatten. Rätten till vatten som forskningsområde har på senare år blivit allt mer aktuell.¹⁶ Ett av de senaste övergripande verken på området är Inga T. Winklers *The Human Right to Water: Significance, Legal Status and Implications for Water Allocation* som beskriver rätten till vatten ur ett fördelningsperspektiv. Vidare finns en stor mängd vetenskapliga artiklar som behandlar rätten till vatten. Några exempel på detta är Takele Sobaka Bultos artikel *Towards Right-Duties Congruence: Extraterritorial Application of the Human Right to Water in the African Human Rights System* som behandlar rätten till vatten i afrikanska mänskliga rättighetsystemet ur ett kritiskt extraterritorialitetsperspektiv, samt Pierre Thielbörgers artikel *Re-Conceptualizing the Human Right to Water: A Pledge for a Hybrid Approach* som behandlar rätten till vattens legala status ur ett kritiskt perspektiv.

Vidare finns en stor mängd material som behandlar såväl ekonomiska, sociala och kulturella rättigheter, som mänskliga rättigheter i stort. Exempel på detta är Wouter Vandenhovens *EU and Development: Extraterritorial Obligations Under the ICESCR* samt Sigrun Skoglys och Mark Gibneys *Transnational Human Rights Obligations* som båda behandlar extraterritoriella skyldigheter ur ett kritiskt perspektiv. Som ett exempel på kosmopolitisk analys av en specifik mänsklig rättighet kan Margot Salomons artikel *Legal Cosmopolitanism and the Normative Contribution of the Right to Development* framhållas, i vilken hon analyserar rätten till utveckling ur ett kritiskt kosmopolitiskt perspektiv.

I förhållande till ovanstående material, som på olika sätt behandlar rätten till vatten, kommer denna uppsats att ha ett fokus kring den legala statusen av, samt normativa innehållet i, rätten till vatten. Dessutom kommer ett kosmopolitiskt perspektiv att anläggas.

¹⁶ Thielbörgers 2015, s. 225f.

Som tidigare betonats är kosmopolitismen en bred teori. Kosmopolitismen har på senaste år blivit allt mer använd som teori inom såväl juridiken som andra områden. I *Concieving Cosmopolitanisms: Theory, Context, and Practice* har redaktörerna Steven Vertovec och Robin Cohen gett en övergripande sammanfattning av kosmopolitismen idag. De har även samlat artiklar om kosmopolitism som beskriver grunddragen i olika delar av teorin, samt tillämpar kosmopolitismen på specifika teman. Ett av de senaste övergripande verken som beskriver de filosofiska grunddragen i kosmopolitismen är David Helds *Kosmopolitism: Ideal och verklighet*. Kosmopolitismen som en fundamental del av mänskliga rättigheter beskrivs av Seyla Benhabib i såväl *The Legitimacy of Human Rights* som *Dignity in Adversity: Human Rights in Troubled Times*.

Material om kosmopolitismen används för att destillera fram kosmopolitismens grundidéer kring två teman – individen som moralens yttersta enhet, samt universell implementering av denna moraliska ståndpunkt. Dessa två teman kommer sedan att användas för att analysera rätten till vattens legala status samt normativa innehåll.

1.5 Disposition

Denna uppsats kommer i kapitel 2 att beskriva rätten till vatten. Rättighetens legala status kommer att studeras genom att se till de tre folkrättsliga rättskällorna: internationella överenskommelser, internationell sedvanerätt samt allmänna rättsgrundsatser. Sedan kommer rättighetens normativa innehåll (dess rättigheter och skyldigheter) att beskrivas. Individens rättigheter innefattar friheter och berättiganden. Staters skyldigheter innefattar ickediskriminering, progressiv implementering med utgångspunkt i kärnskyldigheter, samt nationella och extraterritoriella skyldigheter.

I kapitel 3 kommer kosmopolitismen att behandlas. Först kommer teorin att kort presenteras. Därefter kommer två centrala aspekter av kosmopolitismen

att redogöras för, (1) individen som moralens yttersta enhet, samt (2) den universella implementeringen av denna moraliska utgångspunkt.

Slutligen kommer rätten till vatten att analyseras i kapitel 4. Rätten till vattens legala status samt normativa innehåll kommer att granskas i ljuset av de två centrala aspekterna av kosmopolitismen som identifierats i kapitel 3. På detta sätt kommer uppsatsen att utreda huruvida rätten till vattens legala status samt normativa innehåll är tillfredställande enligt kosmopolitisk teori.

2 Rätten till vatten

2.1 Legal status

2.1.1 Inledning

I folkrätten fastställs gällande rätt genom att undersöka tre rättskällor, (1) internationella överenskommelser, (2) internationell sedvanerätt, samt (3) allmänna rättsgrundsatser.¹⁷

Internationella överenskommelser ses som internationell lag, och är alltså en av folkrättens rättskällor. Principen *pacta sunt servanda* ger internationella överenskommelser sin normativa kraft.¹⁸

Internationell sedvanerätt fastställs genom att det finns (1) en allmän praxis. Den allmänna praxisen ska vara relativt utbredd i tiden samt i huvudsak sammanhängande. Utöver en allmän praxis krävs (2) en *opinio juris sive necessitatis*, även kallad *opinio juris*. *Opinio juris* innebär att den allmänna praxisen är godtagen såsom gällande rätt. *Opinio juris* utröns genom att se hur stater direkta och indirekta handlande påvisar stater rättsuppfattning i frågan. Stater indirekta handlande är exempelvis officiella uttalanden samt ingångna traktater.¹⁹ Då en sammantagen analys ska göras av såväl direkta som indirekta handlingar kan alltså en *opinio juris* existera trots att stater de facto bryter mot rätten till vatten. Ett agerande i strid med rätten till vatten ses i sådana fall inte som ett bevis på rättighetens ickeexistens, utan ett brytande av rätten i det aktuella fallet.²⁰

Allmänna rättsgrundsatser baseras på en jämförelse mellan olika rättsliga system. De grundläggande principer som finns i en majoritet av

¹⁷ Thirlway 2014, s. 92.

¹⁸ Thirlway 2014, s 95f.

¹⁹ Thirlway 2014, s. 98ff.

²⁰ Winkler 2012, s. 68.

rättssystemen anses som folkrättsligt bindande normer. En alternativ definition är att allmänna rättsgrundsatser utgörs av etiska principer som framkommer genom ”det universella juridiska samvetet”. Denna syn på allmänna rättsgrundsatser har dock lite stöd i doktrin.²¹

Normers bindande legala status varierar mellan de olika rättskällorna. Endast stater som är parter till internationella överenskommelser är bundna av dessa, medan internationell sedvanerätt samt allmänna rättsgrundsatser binder alla stater. Vidare finns det en viss möjlighet för stater att göra reservationer vid ingående av traktater (som är en möjlig utformning av internationella överenskommelser).²² Det är därför av stor vikt att se till internationell sedvanerätt och allmänna rättsgrundsatser rätten till vattens legala status uttröns. Skyldigheterna som utflyter av de senare kan alltså vara mer långtgående än skyldigheterna enligt internationella överenskommelser.²³

2.1.2 Internationella överenskommelser

Rätten till vatten finns upptagen som en explicit rättighet i internationella traktater med begränsad *ratione personae*.²⁴ Exempel på detta är artikel 14(2) *Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women* (CEDAW),²⁵ samt artikel 24(1) *Convention on the Rights of the Child*.²⁶ Trots att ovanstående traktater endast är tillämpliga på specifika grupper, uttrycker de generella rättigheter som omfattar alla. Framförallt CEDAW är en traktat som i grunden är ett antidiskrimineringsverktyg, vilken belyser frågor där kvinnor många gånger diskrimineras. Traktaten ifråga skapar alltså inte nya rättigheter som ska gälla för just kvinnor. Detta gör att den explicita rätten till vatten som uttrycks i CEDAW omfattar alla.²⁷

²¹ Thirlway. 2014, s. 104f.

²² Inga reservationer har gjorts i ICESCR, eller ICCPR avseende vatten; Winkler 2012, s. 66.

²³ Winkler 2012, s. 65f.

²⁴ Winkler 2012, s. 55.

²⁵ Köpenhamn den 17 juli 1980.

²⁶ New York den 20 november 1989.

²⁷ Winkler 2012, s. 60-61.

Rätten till vatten är vidare en implicit, eller derivativ, rättighet i de båda övergripande rättighetskomplexen ICESCR och *International Covenant on Civil and Political Rights* (ICCPR).²⁸

I ICCPR är rätten av vatten en implicit del av *rätten till liv* (artikel 6). Genom detta stadgande skapas en rätt till vatten för överlevnad.²⁹

I ICESCR är rätten till vatten en implicit del av *rätten till mat* (artikel 11 (1-2)), *rätten till boende* (artikel 11(1)) samt *rätten till hälsa* (artikel 12). Mest långtgående effekter, får dock rätten till vatten som en del av *rätten till adekvat levnadsstandard* som stadgas i artikel 11(1).³⁰

Art 11(1) ICESCR: The States Parties to the present Covenant recognize the right of everyone to an adequate standard of living for himself and his family, including adequate food, clothing and housing, and to the continuous improvement of living conditions (...).

Som framgår av ordvalet ”including” i artikel 11(1) är uppräkningslistan av aspekter av rättigheten inte uttömmande. De uppräknade komponenterna mat, kläder och husrum valdes vid skrivandet av rättigheten som illustrativa exempel på innehållet i artikel 11(1).³¹ Sett till att vatten är fundamentalt för mänsklig överlevnad, är det även en nödvändig förutsättning för adekvat levnadsstandard. Vidare är vatten grundläggande för upprätthållande av hygien och hälsa. Samtidigt korresponderar vatten med exemplifierade komponenter. Vattens legala status som gällande rätt i ICESCR har bekräftats flera gånger av CESCR.³² CESCR:s uttalanden är inte legalt bindande, och dess uttalanden har i doktrin mottagit viss kritik för att skapa nya rättigheter.³³ Kommitteen är dock den högsta auktoritativa källan för

²⁸ New York den 16 december 1966.

²⁹ Thielbörger, s. 232.

³⁰ Winkler 2012, s. 41ff.

³¹ Thielbörger 2015, s. 229.

³² CESCR 1995; CESCR 2000; CESCR 2003.

³³ Thielbörger 2015 s. 230.

tolkning av konventionen, och dess tolkning avseende rätten till vattens legala status har inte mött några protester från stater.³⁴

Avslutningsvis kan nämnas att ICESCR och CEDAW tillsammans ger en närmast världsomspännande bundenhet till rätten till vatten.³⁵

2.1.3 Internationell sedvanerätt

Staters direkta handlande pekar ofta på att rätten till vatten inte erkänns som gällande rätt. Exempel på ett aktivt brytande mot rätten till vatten är då stater avbryter distributionen av vatten för individer utan ekonomiska möjligheter att betala. Exempel på ett passivt brytande mot rätten till vatten är då stater inte på ett tillfredsställande sätt kontrollerar tredje parts hantering eller förorening av vatten.³⁶

Stater erkänner dock rätten till vatten som gällande rätt genom indirekta handlingar. Rätten till vatten har erkänts såväl explicit som implicit i ett flertal nationella konstitutioner. Vidare har stater ratificerat traktater som erkänner rätten till vatten (se avsnitt 2.1.2).³⁷

Även indirekta handlingar inom internationella samarbeten är relevanta vid undersökningen av huruvida opinio juris föreligger. Ett exempel på en indirekt handling på ett internationellt plan är antagandet av *Universal Declaration of Human Rights* (UDHR), som implicit erkänner rätten till vatten. UDHR är inte legalt bindande som traktat. Vissa ser UDHR som ett uttryck för internationell sedvanerätt, då den antogs i enhällighet, samt är den auktoritativa källan för tolkning av UN-Charter. Andra menar dock att UDHR inte kan ge stöd för enskilda mänskliga rättigheter.³⁸ Ytterligare internationella dokument av intresse är *United Nations Human Rights Councils Resolution 15/9 on Human Rights: Access to Safe Drinking Water*

³⁴ Winkler 2012, s 40f; Thielbörger 2015, s. 227.

³⁵ Winkler 2012, s. 64f.

³⁶ Thielbörger 2015, s. 227.

³⁷ Winkler 2012, s. 93ff.

³⁸ Winkler 2012, s. 71 f.

and Sanitation,³⁹ samt CESCRs *General Comment no 15: The Right to Water (Arts. 11 and 12 of the Covenant)*.⁴⁰

I doktrin finns olika uppfattningar kring huruvida rätten till vatten utgör internationell sedvanerätt. Inga T. Winkler argumenterar för att rätten till vatten ännu inte utgör internationell sedvanerätt, men en rätt som går mot att vara bindande, alltså en rätt i *statu nascendi*.⁴¹ Pierre Thielbörger argumenterar dock för att man bör ge stor vikt åt internationella överenskommelser på området vid bestämmandet av rätten till vatten som del av internationell sedvanerätt. Thielbörger menar därför att rätten till vatten är en del av internationell sedvanerätt.⁴²

Sammanfattningsvis kan konstateras att rättsläget huruvida rätten till vatten är en del av internationell sedvanerätt eller inte, är oklart.

2.1.4 Allmänna rättsgrundsatser

Rätten till vattens legala status som en del av allmänna rättsgrundsatser har behandlats mycket sparsamt i doktrin. För att rätten till vatten ska ses som en del av allmänna rättsgrundsatser krävs att en generell acceptans för rättens existerande kan påvisas. Sådan acceptans kan enligt doktrin inte påvisas i tillräcklig omfattning för att anse rätten till vatten som en del av allmänna rättsgrundsatser.⁴³

³⁹ UN Human Rights Council 2010.

⁴⁰ CESCR 2003.

⁴¹ Winkler 2012, s. 95ff.

⁴² Thielbörger 2015, s. 227.

⁴³ Winkler 2012, s. 98f.

2.2 Normativt innehåll

2.2.1 Individens legala rättigheter

2.2.1.1 Inledning

De rättigheter som innefattas i rätten till vatten täcker såväl friheter som berättiganden. *Friheter* innebär att rättighetsbäraren är skyddad från att bli fråntagen rätten när den realiserats. *Berättiganden* innebär en rätt att få tillgång till vatten, samt en rätt till icke-diskriminering.⁴⁴

Nedan redogörs för rättigheter som innefattas i rätten till vatten, såsom den kodifierats i ICESCR.

2.2.1.2 Rättigheter

I rapporten *General Comment No. 15: The Right to Water (Arts. 11 and 12 of the Covenant)*, beskriver CESCR det normativa innehåll som innefattas i rätten till vatten, såsom den kodifierats i ICESCR.⁴⁵

Rättigheter som innefattas i rätten till vatten kan övergripande sägas inbegripa ett adekvat upprätthållande av mänsklig värdighet, liv och hälsa. Med adekvat menas att rätten är relativ på så sätt att rättighetsbärens anspråk är beroende av dennes aktuella levnadssituation.⁴⁶

Förutom detta övergripande kravet på adekvans, innehåller rätten till vatten flera specifika rättigheter.

Vatten ska vara *tillgängligt* i tillräcklig volym.⁴⁷ Denna rättighet kan även knytas till rätten till liv (artikel 6 ICCPR).⁴⁸ Kvantiteten av vatten ska täcka behovet av dricksvatten, samt vatten för personlig hygien. Tillräcklighets-

⁴⁴ CESCR 2003, para 10.

⁴⁵ CESCR 2003.

⁴⁶ CESCR 2003, para 11.

⁴⁷ CESCR 2003, para 12(a).

⁴⁸ Thielbörger 2015, s. 232.

kravet går utöver behovet för överlevnad och knyts nära till kravet på upprätthållande av mänsklig värdighet.⁴⁹

Rättigheten innefattar vidare ett krav på *kvalitet* och *säkerhet*. Vattnet ska inte vara förorenat, eller på annat sätt skadligt,⁵⁰ vilket även kan kopplas till rätten till hälsa (artikel 12 ICESCR).⁵¹ CESCR hänvisar till WHO:s riktlinjer för vattenkvalitet för att specificera kvalitetskravet. I kravet på kvalitet och säkerhet inkluderas även att vatten ska vara *acceptabelt* i färg, doft och smak.⁵²

Vatten ska vara *åtkomligt*, sett till såväl avstånd till vattenkälla, som säkerhet för att inhämtning.⁵³ Detta innebär inte ett anspråk på indraget vatten i varje hushåll. Avståndet ska vara sådant att det är möjligt att inhämta större mängder vatten. Åtkomlighetskravet innefattar även tidsåtgången för insamling av vattnet.⁵⁴

Slutligen ska vatten ha ett *överkomligt* (eng. affordable) pris. Kravet på ett överkomligt pris innebär att vatten ska finnas tillhanda till ett sådant pris att det inte hotar realiseringen av andra rättigheter.⁵⁵ Rätten till vatten innefattar alltså inte ett krav på gratis tillgång, men kostnaden för vatten får maximalt motsvara mellan 3 och 5 % av hushållets inkomst. För de som lever i extrem fattigdom, torde det dock finnas en rätt till gratis vatten, alternativt finansiellt stöd för att kunna tillgodose rätten till vatten.⁵⁶

Rätten till vatten som en implicit del av rätten till adekvat levnadsstandard är alltså en relativt långtgående rättighet, som sträcker sig längre än endast vatten för överlevnad.⁵⁷

⁴⁹ Winkler 2012, s. 131.

⁵⁰ CESCR 2003, para 12(b).

⁵¹ Thielbörger 2015, s. 233.

⁵² CESCR 2003, para 12(b).

⁵³ CESCR 2003, para 12(c).

⁵⁴ Winkler 2012, s. 135f.

⁵⁵ CESCR 2003, para 12(c).

⁵⁶ Winkler 2012, s. 135f.

⁵⁷ Winkler 2012, s. 139.

2.2.2 Staters legala skyldigheter

2.2.2.1 Inledning

Individens rättigheter till vatten, som ovan har beskrivits, speglas även i legala skyldigheter. I folkrätten är stater skyldighetsbärare.⁵⁸

Enligt ICESCR har stater en skyldighet till progressiv implementering, samt ickediskriminering vid uppfyllandet av rätten till vatten (se 2.2.2.2).

Vidare ska stater alltid (1) respektera, (2) skydda och (3) uppfylla rätten till vatten, detta oavhängigt i vilken rättskälla dess legala status grundas. Denna trefaldiga uppdelning av skyldigheter används såväl i doktrin, som av CESCR för att begripliggöra staters skyldigheter avseende rätten till vatten.⁵⁹ Denna trefaldiga uppdelning kommer nedan att användas för att förklara staters nationella och extraterritoriella skyldigheter avseende rätten till vatten (se 2.2.2.3 och 2.2.2.4).

2.2.2.2 Progressiv implementering och ickediskriminering i ICESCR

Realisering av rätten till vatten, såsom rätten stadgas i ICESCR, ska ske genom progressiv implementering. Den progressiva implementeringen innefattar dock en skyldighet att genast ta ”deliberate, concrete and targeted steps”, mot en full realisering av rätten till vatten, enligt artikel 2(1) ICESCR. Enligt CESCR finns vidare en skyldighet att direkt tillgodose *kärnskyldigheterna* (eng. the core obligations) till rätten till vatten.⁶⁰ Kärnskyldigheterna är alltså att se som startpunkten från vilken den progressiva realiseringen mot ett fullt skydd av rätten till vatten börjar.⁶¹

Rätten till vattens kärnskyldigheter innefattar att skyldighetsbäraren ska tillgodose tillräckligt mycket vatten för överlevnad. Rätten till vatten ska

⁵⁸ Crawford 2012, s. 655.

⁵⁹ Winkler 2012, s. 107; CESCR 2003, para 15.

⁶⁰ CESCR 2003, para 37f.

⁶¹ Winkler 2012, s. 120.

tillgodoses utan diskriminering. Fysisk tillgång till vatten ska finnas på ett sätt att den personliga säkerheten inte hotas när vatten hämtas.⁶²

Ickediskriminering innebär att rätten till vatten ska tillhandahållas utan *de jure-* eller *de facto-*diskriminering,⁶³ samt utan direkt, eller indirekt diskriminering.⁶⁴ CESCR betonar även att rätten till vatten innefattar ett skydd mot diskriminering enligt vissa angivna grunder,⁶⁵ vilket även stadgas i artikel 2(2) och artikel 3 ICESCR.⁶⁶ Vidare identifierar CESCR vissa grupper som särskilt tas i beaktande avseende ickediskriminering till rätten till vatten: fattiga, kvinnor, barn, boende i rurala områden, ursprungsbefolkning, nomadiska folkgrupper, flyktingar och asylsökanden, fångar och häktade.⁶⁷ Kravet på ickediskriminering är långtgående, och ska respekteras även då stor vattenbrist råder.⁶⁸

2.2.2.3 Nationella skyldigheter

I begripliggörandet av staters skyldigheter avseende mänskliga rättigheter har statens nationella skyldigheter traditionellt varit i fokus. Den relation som då aktualiserats är staten gentemot de enskilda (rättighetsbärare) som befinner sig på dess territorium. Det rör sig alltså om en vertikal relation – som kan kontrasteras mot att folkrätten vanligtvis rör horisontella relationer – med stater som såväl rättighets- som skyldighetsbärare.⁶⁹

Skyldigheten att *respektera* rätten till vatten innebär ett hinder för stater att agera på ett sätt så att en rätt som redan har tillgodosetts fråntas.⁷⁰ För att *skydda* rätten till vatten ska skyldighetsbäraren se till att tredje part respekterar rätten till vatten. Stater som är skyldighetsbärare ska exempelvis

⁶² CESCR 2003, para 37(a-e).

⁶³ CESCR 2003, para 14.

⁶⁴ Winkler 2012, s. 112.

⁶⁵ "Race, colour, sex, age, language, religion, political or other opinion, national or social origin, property, birth, physical or mental disability, health status (including HIV/AIDS), sexual orientation and civil, political, social or other status".

⁶⁶ CESCR 2003, para 12ff.

⁶⁷ CESCR 2003, para 15f.

⁶⁸ CESCR 2003, para 13.

⁶⁹ Skogly och Gibney 2002, s. 782.

⁷⁰ Winkler 2012, s. 108.

skydda rätten ifråga genom lagstiftning.⁷¹ Exempelvis ska staten säkerställa att priset inte blir så högt att det bryter mot rättigheten till en rimlig kostnad, då privata företag tillgodoser vatten.⁷² Avseende skyldigheten att *uppfylla* rätten till vatten ska skyldighetsbäraren genom handling säkerställa att rätten uppfylls. Detta innefattar att säkerställa att vatten finns tillgängligt till ett rimligt (eng. affordable) pris.⁷³

2.2.2.4 Extraterritoriella skyldigheter

Extraterritoriella skyldigheter avser staters skyldigheter utanför deras eget territorium och kompletterar de nationella skyldigheterna.⁷⁴ Den klassiska synen på extraterritorialitet har varit relativ snäv, och innefattat att staten i fråga antingen har kontroll över annat territorium, eller kontroll över en individ som befinner sig på annat territorium.⁷⁵ Frågan om extraterritoriella skyldigheter kan även uppkomma då staters handlingar har effekt utanför deras eget territorium. Sådana handlingar är exempelvis gränsöverskridande handel, eller internationella samarbeten.⁷⁶

Det är allmänt erkänt att stater ska *respektera* rätten till vatten även utanför deras territorium. Precis som i den nationella dimensionen, innebär detta ett krav på att en stat inte ska påverka rätten till vatten negativt genom aktivt handlande. Detta krav kopplas till den folkrättsliga principen om no-harm som innebär att en stat inte ska skada en annan stat.⁷⁷

Kravet på att *skydda* rätten till vatten extraterritoriellt inkluderar positivt handlande. Staten ska säkerställa att dess egna organ, samt icke-statliga aktörer under dess jurisdiktion inte kränker rätten till vatten i annan stat. Denna skyldighet innefattar även att stater aktivt måste skydda rätten till

⁷¹ CESCR 2003, para 37.

⁷² Winkler 2012, s. 139.

⁷³ Winkler 2012, s. 110.

⁷⁴ Vandenhoven 2007, s. 86f.

⁷⁵ Bulto 2011, s. 498.

⁷⁶ Skogly och Gibney 2002, s. 781.

⁷⁷ Bulto 2011, s. 521f.

vatten när de ingår avtal med andra stater, eller agerar som en del av internationella organisationer.⁷⁸

Skyldigheten att *uppfylla* rätten till vatten extraterritoriellt är mycket kontroversiell. Den innefattar en skyldighet att ge materiella resurser för rättighetens uppfyllande utan krav på motprestation. Skyldigheten att uppfylla begränsar sig till kärnrättigheterna i rätten till vatten,⁷⁹ och är dessutom att ses som subsidiära till de nationella skyldigheterna.⁸⁰

ICCPR och ICESCR har olika långtgående stadganden avseende extraterritorialitet. I artikel 2 ICCPR hänvisas endast till ett krav på uppfyllande inom stats jurisdiktion. ICESCR artikel 2(1) reglerar extraterritorialitet specifikt. Här specificeras ett *samarbete*, vilket innefattar reciprocitet, samt *assistans*, vilket innefattar en ensidig överföring av en tillgång från en stat till en annan. ICESCR knyter således inte an rätten till vattens upprätthållande till jurisdiktion. I artikel 23 ICESCR ges även exempel på internationella aktiviteter för att uppfylla samarbets- och assistanskraven i artikel 2(1) ICESCR. För att assistanskravet av extraterritorialitet ska aktualiseras för stater krävs att den stat som har nationellt ansvar kan visa att den inte har förmåga att uppfylla rätten till vatten.⁸¹

⁷⁸ Bulto 2011, s. 521f.

⁷⁹ Bulto 2011, s. 521f.

⁸⁰ Vandenhoven 2007, s. 87.

⁸¹ Bulto 2011, s. 511ff.

3 Kosmopolitism

3.1 Inledning

Trots att vissa huvuddrag kan identifieras är kosmopolitismen som sådan en mångfacetterad teori. Det finns flera sätt att gruppera kosmopolitismen. Ett exempel på detta är Seyla Benhabibs indelning i (1) moralisk, (2) kulturell och (3) legal kosmopolitism.⁸² Kärnan i den kosmopolitiska teorin är idén om att alla människor är en del av en och samma gemenskap, vilket innebär ett ifrågasättande av att speciell hänsyn ska tas till vissa grupper av människor, exempelvis inom statsgränser.⁸³

Tre grundläggande principer kan tillskrivas dagens kosmopolitism; (1) *Principen om individualistisk moralisk egalitarianism*. Denna princip erkänner individer som moralens yttersta enheter, samt tillskriver alla individer lika respekt och hänsyn. (2) *Principen om ömsesidigt erkännande*. Det lika värdet hos alla individer som påvisas i den första principen måste erkännas av alla genom att alla ska ha samma rätt att demokratiskt delta i formulerandet av gemensamma normer. Den andra principen förutsätter vidare att (3) *var och ens anspråk behandlas på ett opartiskt sätt*. I detta innefattas även en grundläggande idé om ett krav på att först tillgodose individers trängande behov.⁸⁴

⁸² Benhabib 2008, s. 97f.

⁸³ Held 2010, s. 42.

⁸⁴ Held 2010, s. 47f.

3.2 Två centrala aspekter av kosmopolitism

3.2.1 Individen som moralens yttersta enhet

Individen som moralens yttersta enhet formulerades redan i antika Grekland som en kosmopolitisk idé, och grundas i tanken att förnuft och mänsklighet förenar alla människor.⁸⁵ Denna moraliska likhet gör att alla människor är värda samma moraliska beaktan och respekt.⁸⁶

Kosmopolitismen knyter således an rättighetsanspråk till individen som sådan, och inte till individen som en del av en grupp eller stat.⁸⁷ Tanken om alla människors moraliska likhet får sin kosmopolitiska dimension när den förenas med idén om att denna moraliska likhet innebär ett ifrågasättande av speciella skyldigheter gentemot en viss grupp.⁸⁸ Enligt kosmopolitisk teori gör denna moraliska likhet att vi alla lever i såväl en lokal, som global gemenskap.⁸⁹

Från postmodernistiskt håll ifrågasätt idén om tidlösa normer, då man menat att alla normer är flytande och ändras över tiden.⁹⁰ Ovanstående har dock bemötts genom att koppla individen som moralens yttersta enhet till autonomi och självbestämmande. På detta sätt har man förankrat individens position som yttersta enhet till individen själv.⁹¹

⁸⁵ Beitz 2005, s. 17.

⁸⁶ Benhabib 2008, s. 97f.

⁸⁷ Benhabib 2011, s. 9.

⁸⁸ Bauböck 2008, s. 112.

⁸⁹ Held 2010, s. 42.

⁹⁰ James 2014, s. XIXf.

⁹¹ Held 2010, s. 11.

3.2.2 Universell implementering av kosmopolitismens moraliska ståndpunkt

Ståndpunkten om individen som moralens yttersta enhet har även formulerats som en politisk kosmopolitisk teori.⁹² Enligt kosmopolitismen existerar en grundläggande idé om att rätten går över statsgränser.⁹³ Stadsgränser är ur denna synvinkel godtyckliga.⁹⁴ I en globaliserad värld där olika aktörer utför transnationella handlingar, ifrågasätter kosmopolitiska förespråkare en åtskillnad av globala och lokala frågor. Denna åtskillnad anses inte längre passa in i dagens politik, vilket innebär ett krav på att omforma politiken till ett transnationellt ramverk,⁹⁵ i vilket det globala ska sättas i fokus vid varje politisk idé, handling och organisering.⁹⁶

Transnationella handlingar är nödvändiga, men inte tillräckliga för en universell implementering av kosmopolitismen i dagens samhälle. Kosmopolitisk politik innefattar även organisering för att ersätta nuvarande ordningen med ett globalt fokus.⁹⁷

Ett antal frågor innefattas i kosmopolitismen som politisk teori. Genomförandet av den moraliska ståndpunkten har kopplats till att utsträcka staters skyldigheter över gränser. Dessutom har möjligheten att ge ytterligare entiteter skyldigheter framhållits. Kärnan i kosmopolitismens politiska dimension är tanken om att överkomma dagens gränser genom att omforma den internationella politiska realiteten genom en omstrukturering av nuvarande, eller skapande av nya, institutioner.⁹⁸ Kosmopolitiska tänkare har dock argumenterat för olika grader av hur långt en internationalisering

⁹² Bauböck 2008, s. 112; Beitz 2005, s. 15.

⁹³ Vertovec och Cohen 2008, s.10.

⁹⁴ Held 2010, s. 42f.

⁹⁵ Beck 1998, s. 29.

⁹⁶ Vertovec och Cohen 2008, s. 11.

⁹⁷ Vertovec och Cohen 2008, s. 20.

⁹⁸ Beitz 2005, s. 25.

av institutioner ska sträcka sig. Vissa pekar på att en lokal anknytning krävs för att kunna genomdriva kosmopolitiska idéer.⁹⁹

Stater har traditionellt setts som enheter med full suveränitet och varit den enda rättighetsbäraren i folkrätten. Genom den kosmopolitiska moraliska ståndpunkten att se individen som moralens yttersta enhet inskränks staters suveränitet och individer blir rättighetsbärare.¹⁰⁰ På detta sätt ifrågasätter kosmopolitismen idén om nationsstater och dess position,¹⁰¹ då statsgränser som berättigande i staters moraliska agerande underkänns.¹⁰²

Mänskliga rättigheter kan tolkas som en kosmopolitisk regim. Genom mänskliga rättigheters instiftande har idén om att endast stater kan vara rättighetsbärare i internationell lag på ett konkret sätt ändrats.¹⁰³ Genom antagandet av UDHR har ett skifte skett i folkrätten, då stater själva har begränsat sin suveränitet. Detta har tolkats som ett skifte från internationella till kosmopolitiska rättighetsnormer.¹⁰⁴ Vidare har framhållits att en kosmopolitisk förståelse av mänskliga rättigheter är en förutsättning för en reell implementering av dessa.¹⁰⁵

Kosmopolitismen har framfört idén om bildandet av en världsstat, eller ett centraliserat världsstyre. En så långtgående ombyggnad av nuvarande ordning har dock ifrågasatts av nutida kosmopolitiska teoretiker.¹⁰⁶ Idén om kosmopolitiska institutioner som ett lager över staten, har på senare tid framförts som en möjlig kosmopolitisk förändring. Staten skulle i detta fall fortsätta att existera men den kosmopolitiska institutionen skulle ge gränser för staters suveränitet.¹⁰⁷

⁹⁹ Tomlinson, 2008, s 246f.

¹⁰⁰ Bauböck 2008, s. 115.

¹⁰¹ Vertovec och Cohen 2008, s. 4.

¹⁰² Beitz 2005, s. 15.

¹⁰³ Bauböck 2008, s. 115.

¹⁰⁴ Benhabib 2011, s. 124.

¹⁰⁵ Salomon 2008, s. 1.

¹⁰⁶ Bauböck 2008, s. 113.

¹⁰⁷ Vertovec och Cohen 2008, s. 11.

Kritik har framförts mot kosmopolitismen som politisk teori. Vissa har ifrågasatt tesen om att globaliseringen försvagar stater, och menat att staters suveränitet är fortsatt central i det nuvarande världsläget.¹⁰⁸ Andra har argumenterat för att den abstraktion av moral som individen som yttersta enhet, samt genomdrivandet av detta politiskt, är orimlig då den personliga identiteten nödvändigtvis är den starkaste motivationskällan.¹⁰⁹ En mycket förekommande kritik är att kosmopolitismen är moraliskt imperialistisk, samt agerar som täckmantel för västvärldens politiska idéer.¹¹⁰ Från kosmopolitiskt håll har man bemött denna kritik genom att ta avstånd från hur kosmopolitiska diskurser historiskt använts som ett politiskt maktmedel för att rättfärdiga imperialism, och betonat dess moraliska grund.¹¹¹

¹⁰⁸ Vertovec och Cohen 2008, s. 2.

¹⁰⁹ Bauböck 2008, s. 114.

¹¹⁰ Vertovec och Cohen 2008, s. 98.

¹¹¹ Tomlinson 2008, s. 245; Benhabib 2008, s. 98.

4 Analys

I kapitel 2 har rätten till vattens legala status och normativa innehåll i gällande rätt beskrivits. Nedan kommer dessa två aspekter av rätten till vatten att analyseras och kritiserats genom en tillämpning av kosmopolitisk teori såsom den beskrivits i kapitel 3.

Rätten till vatten är legalt bindande som en del av internationella traktater. Internationella traktater avseende mänskliga rättigheter är intressanta ur kosmopolitisk synvinkel då de innebär att stater själva till avsagt sig del av sin suveränitet, till förmån för individens rättigheter. Den aktiva handling från staters sida som krävs för att bli bunden av traktater visar dock på att systemet som sådant fortfarande knyter starkt an till staters handlande. Själva skapandet av rätten till vatten i internationella överenskommelser utgår i grunden inte från individen utan från staten.

Rätten till vattens oklara rättsliga status i internationell sedvanerätt är problematisk ur en kosmopolitisk synvinkel. I de fall en stat inte är bunden av någon internationell överenskommelse som erkänner rätten till vatten, kan individen inte göra något rättighetsanspråk avseende vatten. Detta är otillfredsställande enligt kosmopolitisk teori. Trots att vatten är en av de mest fundamentala tillgångarna för mänsklig överlevnad kommer detta inte till uttryck i folkrätten, såsom den skapas idag.

Den traditionella konstruktionen av allmänna rättsgrundsatser knyter hårt an till staters handlingar och individens moraliska berättigande ligger inte alls i fokus. Den alternativa, men kritiserade, varianten konstruktionen av allmänna rättsgrundsatser är betydligt mer intressant ur kosmopolitisk synvinkel, då den knyter an till moral. Vatten är centralt för mänsklig överlevnad och en förutsättning för att kunna tillgodogöra sig andra rättigheter. Ett legalt stadgande som baserar sig på en moralisk utgångspunkt, hade varit mer önskvärt enligt kosmopolitisk teori. På detta

sätt öppnas en möjlighet att argumentera för att allmänna rättsgrundsatser innefattar individen som moralens yttersta enhet, samt att rätten till vatten är ett utflöde av denna moraliska ståndpunkt. Detta argument får ytterligare tyngd beaktat att vatten är livsnödvändigt för alla individer.

Det faktum att rätten till vatten är en bindande norm är i sig positivt, enligt kosmopolitisk teori, då individen ges basala rättigheter. De former för hur rätten till vatten är bindande kan dock ses som mer problematiska. Rätten till vattens legala status idag är starkt kopplad till staten, och det är dess handlingar som suverän, och inte individens behov som är avgörande i skapande av rätten.

Individens konkreta rättigheter till rätten till vatten som en del av ICESCR har formulerats av CESCR. Mänsklig värdighet kan ses som ett nyckelord i sammanhanget, och rättigheterna är generellt sett långtgående. Den progressiva realiseringen av rätten till vatten i ICESCR innebär dock att staters kapacitet, och inte den enskildes behov, sätts i fokus. Ur kosmopolitisk synvinkel kan detta kritiseras då den enskilde ska vara moralens yttersta enhet. Då rätten till vatten ska realiseras progressivt innebär detta att rättighetsbärare kommer att ha varierande möjligheter till anspråk gentemot deras korresponderande nationella skyldighetsbärare. Statsgränser blir på detta sätt avgörande i de rättigheter en enskild kan kräva, vilket inte är tillfredsställande enligt kosmopolitisk teori. Kärnrättigheterna modifierar dock till viss del detta problem då de erkänner en miniminivå som ska tillgodoses direkt, vilket kan ses som positivt enligt kosmopolitisk teori. Kärnrättigheterna speglar på detta sätt det moraliska värdet av individer inom folkrätten.

Fokus på ickediskriminering vid implementering av rätten till vatten korresponderar väl med kosmopolitiska idéer, som grundas just på lika moraliskt värde för alla individer. Ickediskriminering kan tillsammans med kärnrättigheterna sägas vara ett uttryck för ett kosmopolitiskt uttryck av

rätten till vatten, då de knyter nära an till individen som moralens yttersta enhet.

Extraterritorialiteten är ett viktigt steg i att utvidga skyldigheterna över statsgränser och på så sätt tillgodose individen dennes rättigheter. Samtidigt är extraterritorialiteten relativt begränsad, framför allt sett till staters skyldighet att *uppfylla* rätten i fråga. Avseende skyldigheten för stater att extraterritoriellt *respektera* och *skydda* rätten till vatten, kan konstateras att dessa dimensioner till stor del koppas ihop med hänsyn till andra staters suveränitet, och inte de enskilda individernas anspråk. Vattens gränsöverskridande natur, i samband med dess nödvändighet för individer talar för en utvidgning avseende staters extraterritoriella skyldigheter, vilket skulle vara önskvärt enligt kosmopolitisk teori.

Mänskliga rättighetssystemet sägs utgöra ett skifte i folkrätten, då individer är att ses som rättighetsbärare. Detta innebär att stater själva frångått delar av sin suveränitet. Rätten till vatten visar dock hur staters roll fortfarande är den centrala aspekten i frågan. Här tydliggörs alltså hur den nuvarande juridiska ordningen inte implementerar rättigheter på ett internationellt plan på ett kosmopolitiskt tillfredsställande sätt.

Den tydligaste kosmopolitiska kritik som kan framföras mot hur rätten till vatten är reglerad idag är att staters handlande är centralt för skapande av rätten, samtidigt som skyddet för rätten begränsas av enskilda staters kapacitet. Det som hade behövts är ett system för legal status som starkare tar utgångspunkt i individen och dess behov, jämfört med stater och deras handlingar. Vidare borde skyldigheterna ha ett mer entydigt internationellt fokus, där kontroll över territorium får mindre vikt. Dessutom borde staters reella möjligheter att uppfylla rätten till vatten få större vikt.

Implementeringen av rätten till vatten är starkt beroende av en gränsöverskridande resurs. Gränsöverskridande institutioner som vidgar

stater skyldigheter till resursfördelning av vatten hade varit ett sätt att gå mot ett mer kosmopolitiskt tillfredsställande system.

Genom en analys med användande av kosmopolitisk teori kan konstateras att rätten till vattens legala status och normativa innehåll till viss del är acceptabla enligt kosmopolitisk teori. De tillgodoser åtminstone ett basalt skydd och ser på så sätt individen som en enhet för moraliskt övervägande. Jämfört med den klassiska folkrättsliga synen på stater som enda rättighetsbärare, är detta att se som ett steg i kosmopolitisk riktning. Dock finns kosmopolitiska argument för att förändra såväl hur rätten till vattens legala status skapas, som dess normativa innehåll. På detta sätt skulle rätten till vattens teoretiska kärna kunna skapa starkare anspråk för individens rätt till vatten – denna gränsöverskridande och basala naturresurs.

Käll- och litteraturförteckning

Elektroniska källor

UN Human Rights Council: *The human right to safe drinking water and sanitation*, publicerad den 8 april 2011. Hämtad den 15 december från: <http://www.refworld.org/docid/4dc108202.html>

UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR): *General Comment No. 6: The Economic, Social and Cultural Rights of Older Persons*, publicerad den 8 december 1995. Hämtad den 13 november från: <http://www.refworld.org/docid/4dc108202.html>

UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR): *General Comment No. 14: The Right to the Highest Attainable Standard of Health (Art. 12 of the Covenant)*, publicerad den 1 augusti 2000. Hämtad den 13 november från: <http://www.refworld.org/docid/4538838d0.html>

UN Committee on Economic, Social and Cultural Rights (CESCR): *General Comment No. 15: The Right to Water (Arts. 11 and 12 of the Covenant)*, publicerad den 20 januari 2003. Hämtad den 1 november från: <http://www.refworld.org/docid/4538838d11.html>

Litteratur

Bauböck, Rainier: "Political Community Beyond the Sovereign State, Supranational Federalism, and Transnational Minorities". I: *Conceiving Cosmopolitanism* (red.: Vertovec, Steven och Cohen, Robin), Oxford 2008

Beck, Ulrich: "The Cosmopolitan Manifesto". I: *New Statesman* 1998

Beitz, Charles R.: "Cosmopolitanism and Global Justice". I: *The Journal of Ethics* 2005

Benhabib, Seyla: *Dignity in Adversity: Human Rights in Troubled Times*. Cambridge 2011

Benhabib, Seyla: "The Legitimacy of Human Rights". I: *Deedalus* 2008

Benhabib, Seyla: "Transnational Legal Sites and Democracy-Building: Reconfiguring Political Geographies". I: *Philosophy and Social Criticism* 2013

Bulto, Takele Soboka: "Towards Right-Duties Congruence: Extraterritorial Application of the Human Right to Water in the African Human Rights System". I: *Netherlands Quarterly of Human Rights* 2011

- Crawford, James: *Brownlie's Principles of Public International Law*, 8 uppl., Oxford 2012.
- Held, David: *Kosmopolitism: Ideal och verklighet*, Cambridge 2010
- James, Paul: "Political Philosophies of the Global: A Critical Overview". I: *Globalization and Politics* (red.: James, Paul), London 2014
- Kleineman, Jan: "Rättsdogmatisk metod". I: *Juridisk metodlära* (red.: Korling, Fredric & Zamboni, Mauro), Lund 2013
- Peczenik, Aleksander, *Juridikens allmänna läror*, Svensk Juristtidning, 2005
- Salomon, Margot mfl.: "Human Rights, Development and New Duty-Bearers". I: *Casting the Net Wider: Human rights, Development and New Duty-Bearers* (red.: Salomon, Margot mfl.), Oxford 2007
- Salomon, Margot: "Legal Cosmopolitanism and the Normative Contribution of the Right to Development". I: *LSE Law, Society and Economy Working Papers* 2008
- Skogly, Sigrun och Gibney, Mark: "Transnational Human Rights Obligations". I: *Human Rights Quarterly* 2002
- Thielbörger, Pierre: "Re-Conceptualizing the Human Right to Water: A Pledge for a Hybrid Approach". I: *Human Rights Law Review* 2015
- Thirlway, Hugh: "The Sources of International Law". I: *International Law* (red.: Evans, Malcom D.), Oxford 2014
- Tomlinson, John: "Interest and Identities in Cosmopolitan Politics". I: *Conceiving Cosmopolitanism* (ed. Vertovec, Steven och Cohen, Robin), Oxford 2008
- Vandenholen, Wouter: "EU and Development: Extraterritorial Obligations Under the ICESCR". I: *Casting the Net Wider: Human Rights, Development and New Duty-Bearers* (red.: Salomon, Margot mfl.), Oxford 2007
- Vertovec, Steven och Cohen, Robin: "Introduction: Conceiving Cosmopolitanism". I: *Conceiving Cosmopolitanism* (ed. Vertovec, Steven och Cohen, Robin), Oxford 2008
- WHO och UNICEF: *Progress on Drinking Water and Sanitation – 2014 Update*, Genève 2014
- Winkler T, Inga: *The Human Right to Water – Significance, Legal Status and Implications for Water Allocation*, Oxford 2012